

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสังคม*

GENERAL KNOWLEDGE ABOUT THE SOCIETY

ศรีเสด็จ กองแกน

Srisadet Kongkan

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Phetchabun Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: pm_sakchai@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 1 สิงหาคม 2567; วันแก้ไขบทความ 19 สิงหาคม 2567; วันตอบรับบทความ : 20 สิงหาคม 2567

Received 1 August 2024; Revised 19 August 2024; Accepted 20 August 2024

บทคัดย่อ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ลักษณะของการติดต่อก็จะมีหลายสถานภาพและหลายบทบาท บางครั้งก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี บางครั้งก็ก่อให้เกิดผลเสียตามมา เพราะสถานภาพและบทบาทขัดแย้งกัน จนไม่สามารถแยกแยะได้ สิ่งแวดล้อมบางอย่างเป็นผลทำให้มนุษย์เลือกติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่นได้ในบางสถานการณ์ตลอดทั้งปีญหาบางอย่างก็เกิดขึ้นได้จากสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป

ในปัจจุบันของประเทศไทยเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ยากต่อการคาดเดากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งก็จะมาพร้อมกับปัญหาที่ตามมาอีกมากมาย สังคมไทยในตอนนี้ได้ประสบกับปัญหาความมั่นคงของชาติที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งปัญหาที่ยากต่อการแก้ไขของไทยนั่นคือ ปัญหาการศึกษา ซึ่งปัญหาด้านการศึกษานั้นมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติด้วย

การศึกษาปัญหาสังคมนอกจากจะอาศัยวิทยาการหลาย ๆ สาขาแล้วเพื่อจะได้มองปัญหาสังคมหลายด้านว่ามีสาเหตุจากอะไร เพื่อจะได้นำไปใช้วางแผนทางการแก้ปัญหาสังคมได้อย่างถูกต้องดังกล่าแล้ว หลักสำคัญประการหนึ่งคือ วิธีในการศึกษาปัญหานั้น

Citation:

* ศรีเสด็จ กองแกน. (2567). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสังคม. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 2(4), 62-77.

Srisadet Kongkan. (2024). General Knowledge about the Society. Modern Academic Development and Promotion Journal, 2(4), 62-77.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/madpiadp.2024.13>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ถูกต้องเที่ยงตรงที่สุด

คำสำคัญ: ความรู้ทั่วไป, สังคม

Abstract

Humans are social animals that constantly interact with other people. The nature of these interactions has many statuses and roles. Sometimes it causes changes for the better, sometimes it causes negative consequences because statuses and roles conflict, making it impossible to distinguish them. Some environments cause humans to choose to interact with others in certain situations, and some problems arise from different environments.

Currently, Thailand is an era of constant change. It is difficult to predict events, and each change comes with many problems. Thai society is currently facing national security problems that come with major changes. In addition, there is another problem that is difficult for Thailand to solve, which is the problem of education. Educational problems also affect national security.

In addition to using many branches of science to study social problems in order to see the causes of social problems in many aspects, so that they can be used to develop guidelines for solving social problems correctly, one important principle is that the method of studying the problem requires research and data analysis using scientific methods to ensure that the data is reliable, accurate, and precise.

Keywords: General knowledge, Society

บทนำ

ในปัจจุบันของประเทศไทยเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ยากต่อการคาดเดากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งก็จะมาพร้อมกับปัญหาที่ตามมาอีกมากมาย สังคมไทยในตอนนี้ได้ประสบกับปัญหาความมั่นคงของชาติที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งปัญหาที่ยากต่อการแก้ไขของไทยนั่นคือ ปัญหาการศึกษา ซึ่งปัญหาด้านการศึกษานั้นมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติด้วย

ความหมายของสังคม (Society)

นักวิชาการหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมที่แตกต่างกันหลากหลายมุมมอง ดังที่นำเสนอคือ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2524 : 371) ให้ความหมายของสังคมว่า หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกันตามระเบียบกฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน

ประสาธน์ หลักศิลา (2524 : 39) กล่าวว่า สังคม คือ การที่มนุษย์พวกหนึ่งๆ ที่มีอะไรส่วนใหญ่เหมือนหรือคล้ายกัน เช่น ทศนคติ คุณธรรม ธรรมเนียม ประเพณี ได้มาอยู่ร่วมกันด้วยความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความสัมพันธ์กัน และมาอยู่ในเขตเดียวกันอย่างถาวร

ณรงค์ เสียงประชา (2538 : 26) ได้กล่าวถึง สังคมว่า หมายถึง สังคมขนาดใหญ่ที่ผู้คนมาอยู่ร่วมกัน มีการกระทำต่อกันภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน เพื่อจุดมุ่งหมายร่วมกัน

Ian Robertson (1993 : 77) กล่าวถึงสังคมว่า สังคมจะมีความหมายที่สำคัญรวมถึงสิ่งต่อไปนี้

1. มีดินแดนที่อยู่ในครอบครองตนเอง
2. ผู้คนมีความสัมพันธ์กันต่อกัน
3. มีวัฒนธรรมที่ใช้เป็นแบบอย่างเดียวกันและมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน

สรุป สังคม หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันในสังคมเนื่องจากไม่สามารถควบคุมสมาชิกให้ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมนั้นๆ ได้นำไปสู่สถานการณ์ที่สร้างความเดือดร้อน ก่อความทุกข์ ความคับข้องใจแก่คนจำนวนมากที่อยู่ในสังคมเดียวกันและคน

ในสังคมเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรแก้ไข โดยจัดระเบียบในการมีชีวิตร่วมกัน มีแบบแผนการดำเนินชีวิตในรูปแบบเดียวกันและทุกคนมีความรู้สึกเป็นสมาชิกของสังคม

ลักษณะของสังคมทั่วไป

ลักษณะของปัญหาสังคม มีลักษณะสำคัญดังนี้

- 1) ปัญหาสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่สมาชิกของสังคมไม่ถึงปรารถนาหรือเห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อสมาชิกถ้าปล่อยทิ้งไว้อย่างนั้นซึ่งเป็นสภาวะที่คนส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้ปรากฏ
- 2) เป็นสภาวะการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมของคนจำนวนมากจนเป็นเหตุให้เขาตกลงใจที่จะกระทำการแก้ไขสถานการณ์นั้น
- 3) ปัญหาสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อคนจำนวนมากหรือเป็นสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นในขนาดมากพอที่จะกระตุ้นคนจำนวนมากให้เกิดความรู้สึกเดือดร้อน
- 4) เป็นสภาวะการณ์ที่สังคมเห็นว่าสามารถแก้ไขให้หมดไปหรือบรรเทาลง
- 5) มีการร่วมมือกันในกลุ่มสมาชิกของสังคมช่วยกันแก้ไข ป้องกัน ในรูปแบบการกระทำร่วมกันเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในสังคม
- 6) เป็นสภาวะการณ์ที่ซับซ้อนเป็นเรื่องที่ทุกคนพากันห่วงใยและนำมาวิพากษ์วิจารณ์อภิปรายกันซึ่งการแก้ไขนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายหลายในสังคม
- 7) เป็นสภาวะการณ์ที่มีอยู่จริงในสังคมและคนในสังคมนั้นกำหนดให้เป็นปัญหาสังคมอาจเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นมูลฐานของประชาชนในสังคมไทย เช่น ปัญหาอาชญากรรม เกิดปัญหาชุมชนแออัด ก็ถือว่าเกิดปัญหาสังคม (ปัญหาสังคมไทย, 2543 : 23-27)

นอกจากนี้ ฌ็อง-ฌัก กาลแตง (2532 : 20-21) ได้กล่าวว่า ลักษณะของสังคมมนุษย์คือ กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกัน ลักษณะที่สำคัญของมนุษย์ประกอบไปด้วย

1. สังคมมนุษย์แต่ละแห่งย่อมดำรงอยู่ภายใต้เขตภูมิศาสตร์เดียวกัน
2. สังคมมนุษย์ประกอบด้วยผู้คนจำนวนหนึ่งซึ่งมีความผูกพันและมีการปะทะสังสรรค์กัน
3. ประกอบด้วยผู้คนที่วิถีชีวิตหรือแบบฉบับของการดำเนินชีวิตในรูปลักษณะเดียวกัน เช่น ภาษาพูด การแต่งกาย ฯลฯ

4. ประกอบด้วยกลุ่มคนซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่หลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างก็มีหน้าที่แตกต่างกันไป
5. ประชาชนที่เป็นส่วนประกอบของสังคมมนุษย์แต่ละแห่งจะมีลักษณะและคุณสมบัติทางด้านประชากรศาสตร์ (Demography) เหมือนกัน
6. สังคมมนุษย์แต่ละแห่งย่อมมีการรวมตัวกันของผู้คนที่มีความวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน

โครงสร้างของสังคม (Social Structure)

โครงสร้างของสังคม (Social Structure) หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ค่อนข้างมั่นคง หรือการจัดระเบียบของกลุ่ม หรือสถานภาพของกลุ่ม เมื่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมโยงใยและเชื่อมต่อกันเป็นตาข่ายจึงมีการจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ตามสถาบันทางสังคมแต่ละประเภท ซึ่งสถาบันทางสังคมเหล่านี้ ก็จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันจนกลายเป็นโครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ กลุ่มสังคมและสถาบันทางสังคม

ความสัมพันธ์ในระดับกลุ่มสังคม

กลุ่มสังคม คือ กลุ่มบุคคลที่สมาชิกติดต่อสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบแบบแผนและเป็นที่ยอมรับ กลุ่มสังคมจะมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสนใจคล้ายกัน ซึ่งทำให้กลุ่มมีเอกลักษณ์แตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ

กลุ่มสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มปฐมภูมิ และ กลุ่มทุติยภูมิ โดยการมองเป็นการมองในแง่ตัวคนที่มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะมีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หากเป็นคนกลุ่มเล็กที่มีความสัมพันธ์แบบใกล้ชิด เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อนสนิท เราจะเรียกว่า กลุ่มปฐมภูมิ ส่วนคนกลุ่มใหญ่ที่รวมตัวกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น โรงเรียน สมาคม องค์กร จะมีความสัมพันธ์กันแบบที่ เรียกว่ากลุ่มทุติยภูมิ

ความสัมพันธ์ในระดับสถาบันทางสังคม

เป็นการมองในแง่กลุ่มความสัมพันธ์ นักสังคมวิทยา เชื่อว่า มนุษย์ต่างมีความสัมพันธ์กับผู้คนในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ด้านครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา นันทนาการ ดังนั้น จึงต้องจำแนกกลุ่มความสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นสถาบันทางสังคมประเภทต่างๆ เพื่อความสะดวกในการมองภาพของสังคมในแต่ละส่วนได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้เราจะสามารถจำแนกกลุ่มความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม เป็นสถาบันทางสังคมประเภทต่างๆ แต่ตามสถานการณ์เป็นจริงนั้น ลักษณะความสัมพันธ์ของผู้คนมิใช่มีเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่จะเชื่อมโยงเสมือนเป็นตาข่าย โดยความสัมพันธ์ที่เป็นตาข่ายนี้จะอยู่ภายใต้การจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติตามและนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ

โครงสร้างทางสังคมอาจเปรียบเสมือนโครงสร้างของตึก ซึ่งประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ พื้น เสา ฝาผนัง และหลังคา แต่ละส่วนจะได้รับการจัดให้อยู่ในตำแหน่งและหน้าที่ตามประโยชน์ของแต่ละประเภท ส่วนประกอบทุกๆ ส่วนจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวพันและโยงใยต่อกันและกัน เช่น โครงสร้างของตึกทั้งหลัง หากขาดเสาและหลังคาตึก ก็ไม่อาจตั้งอยู่ได้ในสภาพของตึก สังคมก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

กล่าวคือ สังคมดำรงอยู่ได้เพราะมีสถาบันต่างๆ กฎระเบียบและกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างที่ยึดโยงให้สังคมดำรงอยู่ได้ ไม่แตกสลาย

โครงสร้างสังคม หมายถึง การจัดระเบียบในสังคมทั้งหมด รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มคนในสังคม ซึ่งอาจเป็นไปในทางความร่วมมือ สนับสนุนซึ่งกันและกัน การแข่งขัน การขัดแย้ง การประนีประนอม หรือการเอารัดเอาเปรียบกันก็ได้ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มต่างๆ นั้น จะต้องเป็นไปตามแบบแผน หรืออยู่ในกรอบแห่งโครงสร้างสังคมนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างทางสังคมเป็นภาพรวมของสังคม ทำให้เราสามารถมองเห็นสังคมว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร และระบุได้ว่านี่คือโครงสร้างสังคมไทย โครงสร้างสังคมจีน โครงสร้างสังคมอังกฤษ ที่มีความแตกต่างและเป็นเอกลักษณ์ จอร์น เอ็มบรี นักวิชาการชาวอเมริกัน ได้กล่าวว่า ประเทศไทยมีโครงสร้างทางสังคมแบบหลวมๆ เขาได้สังเกตจากการที่คน

ไทยมักปฏิบัติตามอำเภอใจของตนเองมากกว่าที่จะกระทำตามกฎหมายของสังคม ข้อนี้ได้รับการคัดค้านจากนักวิชาการของไทยว่าไม่เป็นความจริง เพราะกฎระเบียบของสังคมได้รับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และผู้คนต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเหนียวแน่น ยิ่งในปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กฎหมายได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิต ทำให้โครงสร้างทางสังคมต้องมีความเข้มงวดมากขึ้น เพราะสมาชิกต่างต้องปฏิบัติตามกฎหมายและกฎศีลธรรมอย่างเคร่งครัด

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างทางสังคม ทำให้เราสามารถมองเห็นภาพรวมของสังคมได้แจ่มชัด และสามารถระบุได้ว่าสังคมนั้นๆ จะมีความมั่นคงแข็งแรงมากน้อยแค่ไหน โดยดูได้จากการทำหน้าที่ของสถาบันทางสังคมต่างๆ ว่ามีความสอดคล้อง สมดุล สนับสนุน หรือแข่งขันตามกฎหมายหรือไม่เพียงใด ในทางตรงข้ามโครงสร้างสังคมจะอ่อนแอไม่มั่นคงหากว่าความสัมพันธ์และสถาบันทางสังคมมีแต่ความขัดแย้ง คนในสังคมไม่ทำตามบรรทัดฐานทางสังคมที่วางไว้ ปัญหาของสังคมก็จะปรากฏขึ้น ในที่สุดก็จะประสบแต่ความสับสน วุ่นวาย และไร้ระเบียบ

องค์ประกอบของโครงสร้างของสังคม

โครงสร้างสังคมมีส่วนประกอบที่สำคัญมากมายดังที่นักวิชาการได้แสดงแนวความคิดไว้หลากหลายดังนี้

อมรา พงศาพิชญ์ (2540 : 93-94) มีแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคมว่า คือความสัมพันธ์ของสมาชิกทางสังคมและความสัมพันธ์จะไม่พิจารณาว่าใครเกิดมามีฐานะทางสังคมอย่างไร เช่น เป็นลูกคนรวย หรือคนจน เป็นลูกเจ้านาย หรือบ่าวไพร่ในสังคมนี้นี้ แต่ขึ้นอยู่กับว่าเป็นญาติพี่น้องกับใครในสังคมนี้นี้ โครงสร้างคือ ระบบเครือญาติ มีลักษณะง่ายๆ ขนาดเล็ก สมาชิกในสังคมมักจะมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจเท่าเทียมกันหรือใกล้เคียงกัน

ประสาธ หลักศิลา (2514 : 28-29) ได้กล่าวถึง โครงสร้างของสังคมว่าเปรียบเสมือนโครงสร้างของบ้านแต่ละหลัง หมายความว่า สังคมมนุษย์แต่ละสังคมนั้นย่อมประกอบไปด้วยผู้คนที่สามารถรวมกลุ่มกันมากมายหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างก็มีหน้าที่แตกต่างกัน ซึ่งในทำนองเดียวกันบ้านแต่ละหลังก็ต้องประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ คือ เสา หลังคา ฝา ฝ้าพื้น และอื่นๆ ไม่ว่าละชิ้นและกระดานแต่ละแผ่นประกอบกันเข้าเป็นส่วนต่างๆ ของบ้านแต่ละหลังซึ่งเหมือนกับคนแต่ละคนก็เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ลักษณะความสัมพันธ์ต่อกันของไม้แต่ละชิ้น

ทำให้เราทราบว่าเป็นฝา เป็นผ้า เพดาน หรือเป็นพื้น เช่นเดียวกันกับการรวมตัวของแต่ละคน ทำให้เราทราบกลุ่มใดเป็นครอบครัว เป็นโรงเรียน เป็นร้านค้า เป็นวัด ฯลฯ ลักษณะของความสัมพันธ์ต่อกันของส่วนต่างๆ ของบ้าน ทำให้เรามองเห็นรูปโครงสร้างของบ้านแต่ละหลังได้ ในทำนองเดียวกันกับโครงสร้างของสังคมมนุษย์แต่ละแห่งย่อมเห็นได้จากลักษณะความสัมพันธ์ต่อกันของกลุ่มต่างๆ ที่ประกอบเข้าเป็นสังคมมนุษย์

จากทัศนะของประสาธน์ หลักศิลา สรุปให้เห็นโครงสร้างของสังคมว่า จะต้องประกอบด้วยส่วนที่สำคัญคือ

1. คน
2. กลุ่มคน
3. สถานภาพ
4. สถาบันทางสังคม

รัชนิกร เศรษฐ์ (2532 : 8-9) กล่าวถึงโครงสร้างของสังคมว่า หมายถึง การพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมว่ามีอะไรบ้างและสิ่งเหล่านั้นมีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงต่อกันและกันอย่างไร โดยแยกการพิจารณาโครงสร้างของสังคมออกเป็น 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่

1. พิจารณาในด้านที่ว่าสังคมประกอบด้วยคนหรือประชากร โครงสร้างของสังคมจะกล่าวถึงประชากรในเรื่องของเพศและอายุของคนที่อยู่ในสังคมนั้น
2. พิจารณาในด้านที่ว่าสังคมประกอบด้วยกลุ่มย่อยต่างๆ ซึ่งอาจแบ่งด้วยอำนาจและฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมองในแง่ของการพิจารณาโครงสร้างในการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม เช่น ประกอบด้วยสังคมที่คนมีฐานะสูง ปานกลาง และต่ำ เป็นต้น
3. พิจารณาในด้านที่ว่าสังคมมีกฎเกณฑ์และกลไกต่างๆ เพื่อสนองความต้องการของสมาชิกและรักษาความเป็นปึกแผ่นของสังคมเอาไว้ ซึ่งจะมองโครงสร้างสังคมในแง่สถาบันต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันเหล่านั้นว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญ

จากแนวความคิดของนักวิชาการและนักสังคมวิทยา สามารถสรุปถึงโครงสร้างของสังคมได้ว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

1. กลุ่มคน (Human Group)
2. สถานภาพและบทบาท (Statuses and Roles)
3. สถาบันทางสังคม (Social Institutions)

หน้าที่ของสังคม

สนธิ สัมครการ (2540: 4-11) ได้กล่าวถึงสังคมว่า การที่สังคมจะดำรงอยู่ได้อย่างเป็นปึกแผ่นดีหรือไม่ สังคมจะต้องจัดให้มีการทำหน้าที่จำเป็นอย่างอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพอย่างสมดุลกัน หากไม่แล้วสังคมอาจเกิดวิกฤติยุ่งยาก หรือมีปัญหาในที่สุด หน้าที่จำเป็นอย่างอื่น ๆ ที่ทุกสังคมจะต้องจัดทำนั้นพิจารณาได้ดังนี้

1. สังคมจะต้องจัดให้มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมดี พอแก่การปฏิบัติการทางเพศของสมาชิก ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าการเพิ่มสมาชิกใหม่ด้วยวิธีการสืบพันธุ์ (Sexual reproduction) จะสามารถเป็นไปได้อย่างสะดวกราบรื่นพอสมควร ด้วยเหตุนี้ เราจึงอาจกล่าวได้อีกประการหนึ่งว่า หน้าที่คือหน้าที่บำรุงรักษาความต่อเนื่องทางด้านชีวะ (The maintenance of biological continuation) ของสมาชิกสังคม การที่สังคมจะคงความสังคมอยู่ได้นั้น อย่างน้อยสังคมจะต้องมีอายุยืนเกินกว่าอายุมนุษย์คนหนึ่ง และจะต้องมีการแสวงหาสมาชิกใหม่อีกบางส่วนด้วยวิธีการผลิตตามธรรมชาติหรือวิธีการสืบพันธุ์ หาไม่แล้ว กลุ่มมนุษย์นั้นก็จะมีฐานะ เป็นสังคมตามคำจำกัดความที่เราได้พิจารณากันมาแล้วแต่ต้น การจัดให้มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การสืบพันธุ์ของสมาชิกของสังคมนั้น ย่อมรวมถึงการจัดการเกี่ยวกับ

1. การรักษาระดับจำนวนของสมาชิกสังคมให้อยู่ในขนาดที่เหมาะสมแก่การดำรงอยู่ของสังคม คือ ไม่ให้สมาชิกมากหรือน้อยจนเกินไปจนสังคมไม่อาจทำหน้าที่ได้ครบถ้วน

2. การติดต่อกับสังคมอื่นควรคำนึงถึงผลประโยชน์ความอยู่รอดของสังคมของตนเองเสมอ

3. จัดให้มีการสัมพันธ์ต่างเพศ มีแบบแผนที่เป็นไปในทิศทาง ส่งเสริมความสนใจในการผลิตสมาชิกใหม่ในอัตราที่พอเพียงแก่การดำรงชีวิตอยู่ด้วยดีในสังคม รวมทั้งการสร้างสิ่งจูงใจและการประกันความปลอดภัยแก่คู่สมรสในการสร้างครอบครัวที่ดีซึ่งจะสามารถผลิตสมาชิกที่ดีให้สังคมต่อไป ถ้าสังคมละเลยต่อหน้าที่นี้ไม่นานสมาชิกก็จะหมดไป เพราะสมาชิกเดิมแก่ตายไป

สังคมแต่ละแห่งควรจะมีสมาชิกเท่าใดจึงจะพอเหมาะพอดี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมจะเป็นตัวกำหนดขนาดของประชากรแต่ละสังคมได้ดีที่สุดเป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง สังคมควรจะคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้

2. **หน้าที่ในการอบรมวัฒนธรรมหรือนำสมาชิกใหม่ให้รู้จักกฎเกณฑ์กำหนดพฤติกรรมทางสังคม (Socialization or enculturation)** ซึ่งใช้ปฏิบัติกันอยู่ในแต่ละสังคม ทุกสังคมจะต้องจัดให้สมาชิกใหม่ของสังคมเรียนรู้ถึงโครงสร้างแห่งการกระทำ (Structure of action) ที่แต่ละสังคมมีอยู่บุคคลที่เกิดใหม่จะต้องได้รับการพำสอนแนะนำให้รู้จักกฎเกณฑ์ในทางสังคมหรือวัฒนธรรมของสังคม อย่างน้อยจะต้องรู้ถึงขนาดที่จะสามารถสื่อสารกับเพื่อนสมาชิกเดียวกันในเรื่องชีวิตประจำวันและการดำรงชีวิตในสังคมโดยทั่วๆ ไปได้เป็นสิ่งจำเป็นที่สมาชิกสังคมเดียวกันจะต้องมีความรับรู้ร่วมกันในกฎเกณฑ์ต่างๆ

ครอบครัวแต่ละครอบครัวจึงมีบทบาทที่สำคัญมากในเรื่องของการผลิตสมาชิกที่ดีให้แก่สังคมของตน ถ้าพ่อแม่เลยก็จะไม่แจ่มใสมากเท่าที่ควร ประสบการณ์วัยเด็กมีความสำคัญต่อชีวิตของผู้ใหญ่แต่ละคนมาก การอบรมสั่งสอนในวัยเด็กอ่อนจะได้ผลดีกว่ากระทำในวัยผู้ใหญ่ ซึ่งนิสัยต่างๆ ได้ติดตัวมาจนยากที่จะละทิ้งหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ และในการเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมสมาชิกในแต่ละสังคมย่อมมีการเรียนรู้ไม่เท่าเทียมกันหมดทุกแห่งทุกมุม

3. **หน้าที่ในเรื่องการติดต่อสื่อสาร (Communication)** ที่จะต้องจัดให้มีภาษาร่วมกันสำหรับสมาชิกของสังคม สังคมมนุษย์จะดำรงอยู่ได้เพราะมีระบบการติดต่อสื่อสารที่สมาชิกของสังคมสามารถเข้าใจและรับรู้ร่วมกันได้ สังคมมนุษย์จึงต้องมีระบบการติดต่อสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Communication) เพื่อก่อให้เกิดมีการผดุงไว้ซึ่งค่านิยมร่วมกัน เพราะการติดต่อสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแนะนำสมาชิกใหม่ให้รู้จักวัฒนธรรมของสังคม หากปราศจากระบบการติดต่อสื่อสารแบบเรียนรู้ด้วย

4. **หน้าที่ทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Function)** หน้าที่ของสังคมขั้นนี้จะมุ่งไปสู่การจัดการเกี่ยวกับการผลิต การกระจายและการบริโภคเศรษฐกิจทรัพย์ต่างๆ ให้เพียงพอแก่สมาชิกในสังคม ถ้าหากสังคมจัดการในเรื่องเศรษฐกิจบกพร่อง ปล่อยให้สมาชิกสังคมอดอยากยากจน ขาดแคลนทรัพย์สินต่างๆ สมาชิกของสังคมก็ย่อมจะอ่อนแอและขาดความสุข อาจพากันอพยพโยกย้ายหนีไปอยู่ที่อื่น ระบบเศรษฐกิจของแต่ละสังคมจะได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 อย่างคือ

1. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเกิดมาจากการเลือกที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของคนในสังคม

2. วิธีการจัดการในทางเศรษฐกิจอันรวมถึงเทคนิค วิธีการผลิตรวมทั้งการแลกเปลี่ยนจากผู้ผลิตถึงมือผู้บริโภคและอื่นๆ ด้วย

5. หน้าที่ในการจัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคม (Maintenance of Order) การจัดระเบียบทางด้านการปกครอง การรักษาความยุติธรรม การระงับข้อพิพาทต่างๆ ของสมาชิกในสังคมย่อมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก ซึ่งการจัดให้มีวิธีการต่างๆ ด้วยความยุติธรรมตามธรรมเนียมประเพณีของแต่ละสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมีอาจจะหลีกเลี่ยงได้ ถ้าปราศจากการมีกฎระเบียบภายในสังคม จะเป็นผลนำไปสู่ภาวะ “กลียุค” คือ ภาวะที่ปราศจากกฎเกณฑ์ต่างๆ สังคมอาจจะถูกรุกรานจากสังคมอื่นได้เสมอ

ด้วยเหตุนี้ จึงแบ่งหน้าที่การจัดระเบียบของสังคมออกได้เป็น 2 ประการคือ

1. การจัดระเบียบภายใน (Internal order) ได้แก่ การจัดให้มีการระงับข้อพิพาทต่างๆ ด้วยความเป็นธรรมในสังคมสมัยใหม่ก็ได้แก่ การศาล อัยการ ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เป็นต้น

2. การจัดระเบียบภายนอก (External order) อันได้แก่ การจัดหามาตรการป้องกันกรรุกรานสังคมจากสังคมอื่น อาทิ การจัดสร้างกำลังทหารและการดำเนินการทางการทูต เป็นต้น การละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ในข้อนี้ ย่อมจะนำไปสู่ภาวะ การสลายตัวของสังคมได้เช่นเดียวกับการละเลยหน้าที่จำเป็นข้ออื่นๆ

6. หน้าที่ในการผดุงขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจของสมาชิกสังคม (Maintenance of meaning and motivation) การผดุงขวัญหรือการสร้างความหมายหรือความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกเป็นของจำเป็นมาก ถ้าหากสิ่งนี้ไม่มีให้สมาชิกในสังคม อาจเกิดความเฉื่อยชา เพื่อง่ายต่อการปฏิบัติภารกิจประจำวันหรืออาจไม่มีกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามสถานภาพอย่างเต็มที่ หากสังคมใดปล่อยให้เหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นเป็นระยะเวลานาน ผลเสียที่ตามมาย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

โดยปกติแล้วศาสนาหรือลัทธิความเชื่อส่วนรวมของสังคมจะทำหน้าที่ในข้อนี้ ซึ่งศาสนาหรือความเชื่อส่วนรวมนี้จะเป็นการสร้างความหมายในการดำรงชีวิต เป็นเครื่องกระตุ้นให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติภาระหน้าที่ต่างๆ ไปด้วยดี แต่ถ้าสังคมใดปล่อยให้สมาชิกของสังคมมีความเชื่อในเรื่องของชีวิตแตกต่างกันมากมายย่อมเป็นการยากในด้านการติดต่อสื่อสารทางสัญลักษณ์ สังคมก็ขาดเอกลักษณ์ เต็มไปด้วยความขัดแย้งปราศจากจุดมุ่งหมายปลายทางร่วมกัน สังคมก็ย่อมอยู่ในภาวะระส่ำระสาย

ประเภทของสังคม

การแบ่งประเภทของสังคมนักวิชาการและนักสังคมวิทยาได้ใช้หลักเกณฑ์ในการแบ่งออกเป็นหลายอย่างและหลายประเภทต่างๆ กันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวทางในการศึกษาพื้นฐาน ความรู้ความสนใจตลอดทั้งจุดมุ่งหมายของผู้ที่ทำการศึกษา สำหรับการแบ่งประเภทของสังคม

Ferdinand Tonnies (1855: 1936) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันได้แบ่งสังคมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สังคมแบบ Gemeinschaft ลักษณะของสังคมประเภทนี้ จะมีขนาดเล็กไม่ใหญ่นัก มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมเป็นแบบอย่างเดียวกันแน่นแฟ้นลึกซึ้ง ยึดมั่นที่ตัวบุคคล ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน ปฏิบัติกฎเกณฑ์คำสั่งของบรรพบุรุษ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือความถูกต้องเหมาะสมในขณะนั้น

2. สังคมแบบ Gesellschaft ลักษณะของสังคมประเภทนี้ มีขนาดใหญ่ ความสัมพันธ์ของสมาชิกเป็นไปตามสัญญาข้อตกลงหรือระเบียบกฎเกณฑ์ที่ได้ร่วมกันวางไว้ ไม่ยึดมั่นในตัวบุคคล เน้นบทบาทและความชำนาญเฉพาะอย่างมีความรู้สึกโดยทั่วไปหรือโลกทัศน์เป็นไปอย่างมีเหตุผล

Robert Redfield (อ้างในรัชนิกร เศรษฐ 2528: 32) เจ้าของทฤษฎี “Folk-Urban Continuum” ได้กล่าวถึงสังคมชนบทว่าเป็น Folk Society หรือ Peasant Society เพราะสังคมดังกล่าวมีลักษณะดังนี้ คือ

1. มีขนาดเล็ก โดยเดียว
2. คนมีความคล้ายคลึงกันทางสังคม
3. ไม่มีเทคโนโลยีสลับซับซ้อน
4. ไม่มีการแบ่งงานกันทำ
5. มีความใกล้ชิดกันและติดต่อกันแบบระบบเครือญาติ
6. ศาสนามีความสำคัญมากต่อการควบคุมทางสังคม

สังคมเมือง ลักษณะของสังคมเมืองจะมีความเป็นตรงกันข้ามและเมืองเป็นตัวทำลายวัฒนธรรมอย่างสิ้นเชิง สังคมชนบทจะเริ่มกลายเป็นเมืองโดยมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. เกิดกระบวนการ Cultural Disorganization
2. กิจกรรมของชุมชนต่างๆ จะเริ่มห่างไกลจากความเชื่อของศาสนา
3. มีความเป็นปัจเจกชนนิยมมากขึ้น

ลักษณะของสังคมไทย

สุพัทธา สุภาพ (2536: 30-34) ได้กล่าวถึงลักษณะของสังคมไทยว่า สังคมไทยส่วนใหญ่จะมีลักษณะดังนี้

1. โครงสร้างแบบหลวมๆ (Loosely-structured social system) ผู้ให้ความหมายของคำนี้คือ John F. Embree หมายถึง วัฒนธรรมที่เลือกปฏิบัติแตกต่างกันเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ หรือ ถูกต้อง (A culture which considerable variation individual behavior sanctioned) คือ บุคคลสามารถเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ตนพอใจ ไม่บีบบังคับว่าต้องปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน

สังเกตได้จากค่านิยมของไทยหลายประการที่ขัดกันเอง เช่น ชั่วๆ ได้พำร่าเล่งงาม แต่ในขณะเดียวกันก็มีค่านิยมว่า น้ำขึ้นให้รีบตัก มือใครยาวสาวได้สาวเอา เป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ที่ไม่ยึดมั่นในสิ่งใด หรือไม่จริงจังต่อสิ่งใด เข้าทำนองอะไรก็ได้ ขอให้สบายก็แล้วกัน แม้บางเรื่องที่ควรจะต้องแสดงความจริงจังให้ปรากฏ เช่น การทำความเคารพต่อพระบรมฉายาลักษณ์ของในหลวงหลังภาพยนตร์เลิก โรงหนังเรียกได้ว่าทุกแห่งจะมีภาพที่ไม่ได้แสดงความเคารพอย่างแท้จริงปรากฏอยู่เสมอไม่มากนักน้อย เช่น คุยกัน สูบบุหรี่ กินขนม เดินเตรียมตัวจะออกจากโรงภาพยนตร์ แยกออกจากโรงภาพยนตร์ ลูกอย่างไม่เต็มใจ เป็นต้น จนทางโรงภาพยนตร์ต้องฉายพระบรมฉายาลักษณ์ก่อนที่จะฉายหนัง เพื่อกันการหนีหรือเพื่อเหตุใดก็ตาม

การที่เรายืดหยุ่นไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว อาจทำให้สังคมขาดระเบียบวินัย คือ บุคคลจะทำตามความพอใจมากกว่าสังคม กลายเป็นเห็นแก่ตัวเป็นใหญ่

แต่ที่เป็นประโยชน์ คือ เป็นการประสานประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง คือ ใครจะทำผิดแหวกแนวไปบ้าง แม้จะถูกนิทาบ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับทำให้เดือดร้อนจนอยู่ไม่ได้

2. เปลี่ยนแปลงน้อย จะเปลี่ยนเฉพาะผู้ที่อยู่ในเมืองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผู้ที่อยู่ในเมืองก็เป็นเพียงกลุ่มน้อยของประเทศ เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในชนบทที่ยังไม่ค่อยยอมรับสิ่งใหม่ๆ หากสิ่งนั้นไปขัดกับค่านิยมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมที่เขายึดถือกันอยู่

3. เป็นสังคมเกษตร ชาวนาชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ทำไร่นา ทำสวน ทำนา เลี้ยงสัตว์ เพราะคนสมัยก่อนเชื่อว่า คนไทยที่แท้จริงคือ ชาวนา ครอบครัวยุคก่อนชาวนาจึงนับว่าเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่กำหนดขึ้นมาเป็นลักษณะโครงสร้างขั้นพื้นฐานของสังคมไทย ลักษณะพฤติกรรมของการรวมกลุ่มในสังคมไทยแต่ก่อนนั้น มาจากกลุ่มครอบครัวชาวนาโดยมีการทำนาเป็นพฤติกรรมร่วม (Collective behavior) ชาวนารวมกลุ่มกันตามธรรมชาติและสมัครใจอันมีลักษณะแบบไม่เป็นทางการ (Informal) จากกลุ่มชาวนาดั้งเดิมมีองค์การสังคมอีก 2 องค์การที่เข้ามาประสานกัน คือ กลุ่มพระสงฆ์และกลุ่มข้าราชการการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นสถาบันที่วิวัฒนาการมาจากอิทธิพลวัฒนธรรมภายนอก โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นสังคายนายคนแรกและเป็นผู้นำและผู้คุ้มครองมีศาสนาเป็นเครื่องผูกพันยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ชีวิตจึงมีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองอะไร จิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน

4. ขอบเขตชนบทนิยมประเพณีเป็นหลัก และไม่ค่อยยอมรับความคิดใหม่ๆ ที่ไปขัดกับชนบทนิยมประเพณีเดิม คือ ชอบทำตามสิ่งที่ตนเคยทำหรือที่บรรพบุรุษเคยทำหรือสบายใจที่จะทำ (ซึ่งอันที่จริงประเพณีบางอย่างถ้าสมัยควรจะเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ตาย ฯลฯ ที่ต้องใช้เงินมาก โดยเฉพาะในภาวะเงินฝืดหรือไม่ค่อยมีเงิน) การเปลี่ยนแปลงจึงเกิดขึ้นยาก ส่วนผู้ที่ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลง คือ พวกที่มีการศึกษา หรือพวกที่อยู่ในเมืองที่ได้รับอารยธรรมและวัฒนธรรมใหม่ แต่ในจำนวนนี้เองก็มีไม่น้อยเหมือนกันที่ชอบยึดชนบทนิยมประเพณีเป็นหลักเช่นกัน

5. มีการศึกษาต่ำ เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นคนยากจน จึงไม่ค่อยมีโอกาสเล่าเรียนเพื่อเลื่อนฐานะของตนเอง โดยเฉพาะชาวนาชนบทที่ยากจน นิยมให้ลูกช่วยทำงานมากกว่าให้เรียน เพราะไม่มีคนช่วยทำงาน ชีวิตจึงผูกพันอยู่แต่ในครัวเรือน

6. ไม่นิยมอพยพเคลื่อนย้ายไปสู่ถิ่นอื่น เพราะรักที่ รักบ้านเกิด จะมีการย้ายบ้างเมื่อคิดว่าจะทำให้ชีวิตดีกว่าเดิม เช่น ไปเรียนหนังสือ หรือไปหางานทำ (เช่น มาทำงานในเมืองหรือชาวนาชนบทที่ยากจนเข้ามาทำงานเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ถ้าที่อยู่เดิมของตนแร้นแค้นจนทำกินไม่ได้ เป็นต้น)

7. มีโครงสร้างของชั้นชน (Class Structure) โดยการยึดทรัพย์สินสมบัติ (Wealth) สถานภาพ (Status) เกียรติ (Prestige) อำนาจ (Power) ความดี (Righteousness) นิยมเงินตรา ยกย่องความเป็นเจ้าคนนายคน ยึดบุคคลเป็นหลัก ยกย่อง

ผู้อาวุโส ยอมรับมากกว่ายอมรับ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้องลดน้อยลง จะผูกพันเฉพาะผู้ที่ใกล้ชิด เพราะชีวิตมีการแข่งขันหรือเร้นแค้นมากกว่าแต่ก่อนหรือด้วยเหตุอื่น ๆ ที่แบ่งแยกสังคมออกเป็นชนชั้นต่างๆ

สรุป

การศึกษาปัญหาสังคมนอกจากจะอาศัยวิทยาการหลาย ๆ สาขาแล้วเพื่อจะได้มองปัญหาสังคมหลายด้านว่ามีสาเหตุจากอะไร เพื่อจะได้นำไปใช้วางแผนทางการแก้ปัญหาสังคมได้อย่างถูกต้องดังกล่าวแล้ว หลักสำคัญประการหนึ่งคือ วิธีในการศึกษาปัญหานั้น จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าและการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ถูกต้องเที่ยงตรงที่สุด เพราะในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ยากต่อการคาดเดากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงแต่ละครั้งก็จะมาพร้อมกับปัญหาที่ตามมาอีกมากมาย สังคมไทยในตอนนี้ได้ประสบกับปัญหาความมั่นคงของชาติที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เลื่องประชา. (2532). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2538). *ประชา. มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ประสาธน์ หลักศิลา. (2514). *สังคมวิทยา*. พระนคร: ก้าวหน้า.
- _____. (2524). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ก้าวหน้า.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2524). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: บริษัท รุ่งศิลป์กรพิมพ์.
- รัชนิกร เศรษฐ. (2528). *สังคมวิทยาชนบท*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2532). *โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สนธิ์ สมัครการ. (2540). *วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). *สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

อมรา พงศาพิชญ์. (2540). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม : กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Ian Robertson. (1993). *A Dictionary of Modern Politics*. London: Europe Publication.

Wallace and Wallace. (1992). *Aging and disease : From laboratory to communication in the epidemiologic study of the elderly*. New York: Oxford University Press.